

Södertörns högskola | Institutionen för Naturvetenskap, miljö och teknik | Kandidatuppsats 15 hp | Geografi | HT 2013

Samisk rätt i Sápmi?

– Om mediebilden av markkonflikten i Kallak

Av: Inga Auran

Handledare: Madeleine Bonow

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur mediebevakningen av Kallak-konflikten sett ut och hur samiska intressen och värden gjorts förståeliga i och genom bevakningen av konflikten. Metoden som har använts är det diskursanalytiska logikperspektivet, vilket strukturerar materialet genom att identifiera och beskriva de logiker som används för att förstå situationen. Teorin är baserad på internationell forskning kring ursprungsfolk som behandlar hur marken förstås och värderas, och även behandlar vilka större komplexa implikationer en markkonflikt kan ha för ursprungsfolk. Analysen består av citat eller utdrag ur tidningsartiklar, och i slutsatsen diskuterar jag de tre större logikerna som har identifierats i materialet: Ekonomilogiken, Miljölogiken och Rättighetslogiken.

Abstract

The aim of this thesis is to examine how the 'Kallak-conflict' had been portrayed in the news coverage and how Sami interests and values have been made comprehensible through and by the news coverage. The method that has been used is the discourse analytic logic perspective, which, by structuring the material can identify and describe the logics that are used to understand the situation. The theory is based on international research on indigenous people that handle how the land can be perceived and valued, and handle the bigger more complex implications a land conflict can have for indigenous people. The analysis is based on quotes, or sections from newspaper articles, and in my conclusion I discuss the three major logics I found in the material: The economic logic, the environmental logic and the logic of rights.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Bakgrund.....	2
Internationella överenskommelser angående ursprungsfolk.....	2
Svenska Samers historia.....	3
Kallak-konflikten.....	5
Syfte och Frågeställningar.....	7
Metod och Material.....	7
Logikperspektivet.....	8
Teoretiska ramverk.....	10
Empiri och analys	11
Ekonomilogiken.....	12
Malmbrytning = pengar	12
Turism = pengar.....	14
Rennäring = pengar.....	15
Miljölogiken.....	17
Säkerhet	17
Förstörelse.....	18
Skador.....	19
Rättighetslogiken.....	20
Villkorad rätt.....	22
Skrivna rättigheter.....	22
Samisk rätt.....	22
Hybridlogik.....	23
Diskussion.....	24
Slutsats.....	26
Källförteckning	29
Empiriskt material.....	30

Inledning

Det är denna långa historia av kolonialt, rashygieniskt och språkligt förtryck som samerna bär på när de i dagens debatt hävdar sin rätt mot gruvindustrins. Ursprungsfolk över hela världen delar samernas kamp. (Åsa Petersen, 2013B, s 6)

Kallak, eller Gállok som är det samiska namnet, ligger utanför Jokkmokk i Norrbottens län som är beläget i den svenska delen av Sápmi (Sameland). I detta område har det under sommaren och hösten 2013 pågått en kamp för att förhindra provbrytning av malm. Provbrytning som om allt går efter planerna ska leda till ett dagbrott som kan producera 10 miljoner ton malm om året (JIMAB). Protesterna mot gruvetableringen grundar sig främst i en oro för miljön och i att gruvan skulle omöjliggöra rennäringen i området. Då rennäringen är en samisk kulturbärare innebär detta också att gruvan skulle förhindra samisk kultur.

Protesterna och demonstrationerna som har pågått under denna perioden har varit ihållande och dramatiska, med poliskonfrontationer, blockader och civil olydnad. Trots detta har nyhetsbevakningen varit gles och det är egentligen bara i Norrbotten som frågan har konsekvent följts, den rapportering som har skett har belyst frågan utifrån olika logiker, de vanligaste argumenten för en gruvetableringen grundar sig på ekonomi, dessa argument diskuteras dock inte i samband med samiska rättigheter, utan istället diskuteras de i relation till andra näringar som rennäringen. Problematiken i detta är att denna jämförelse inte borde göras då rennäringen, som redan nämnt, är en samiska kulturbärare.

Citatet i början av denna inledning är således *inte* representativ för hur media rapporteringen har sett ut, men det är dock representativt för vad motståndet består av och möter.

Bakgrund

Nedan ges en en beskrivning av två överstatliga överenskommelser angående ursprungsfolk, först beskrivs ILO konventionen nummer 169 och sedan FN:s ”The Declaration on the Rights of Indigenous Peoples”. Vidare ges en kortare redogörelse av den svensk samiska historien, detta med fokus markfrågor/markrättigheter. Till sist ges en beskrivning av den aktuella markkonflikten.

Internationella överenskommelser angående ursprungsfolk

1977 erkände Sverige samerna som ett ursprungsfolk, vilket innebär att de har särskilda rättigheter som ska upprätthållas både genom svenska lag och internationella konventioner och deklARATIONER, dessa rättigheter har särskilt fokus på land, vatten och självbestämmande (Heidi & Brodin, 2008, 14). När det kommer till internationella överenskommelser är det ILO konvention nr. 169 som är den mest omfattande, detta då ett ratificerande av konventionen innebär en rättsligt skyldighet att följa konventionen. Utöver denna konvention är det FN deklARATIONEN: ”The Declaration on the Rights of Indigenous Peoples”, som är mest framträdande. Detta är dock inte bindande i den utsträckning konvention nr. 169 är, utan baseras snarare på god vilja.

ILO konventionen nummer 169 kom 1989 och är den viktigaste överenskommelse och det viktigast skydd för ursprungsfolk (Heidi & Brodin, 2008, 14), dock är det frivilligt för den enskilda staten att ratificera, vilket innebär att en del länder till exempel Sverige har valt att inte ratificera konventionen. Detta innebär att dessa regler inte heller är rättsligt bindande i Sverige och således står svenska samer utanför detta skydd något som samerna på andra sidan gränsen, alltså de norska samerna inte gör, detta då Norge har ratificerat konvention. Även om ämnes området för uppsatsen behandlar Sverige och att ILO konventionen således inte är direkt relevant i denna markrätt diskussionen, är den likväl intressant då som Heidi & Brodin (2008, 14) menar är detta en viktig konvention och således kan den för den samiska kulturen fungera som ett framtida drömscenario eller ett steg i rätt riktning mot detta drömscenario. ILO-konventionen nr 169 är även något som nämns i materialet och bör således även förstås.

Ratificeringen av konventionen innebär, i stora drag, att man garanterar att ursprungsfolk och stamfolk har full tillgång till allmänna rättigheter som medborgare, samt att särskilt skydd ska ges till dessa grupper, detta skyddet handlar främst om deras kultur, arbete, institutioner och egendom (ILO Convention No. 169). Grunden i konventionen är samråd och medverkan, detta

innebär att dessa grupper ska få på ett fritt och informerat sätt vara delaktiga i frågor som rör dem, detta för att värna om deras rätt att besluta om sin egen utveckling. Det poängteras även att med samråd menas inte informationsträffar utan konsultation med ursprungsfolken (ILO Convention No. 169). Som jag tidigare har nämnt, är Sverige ett av de länder som inte ratificerat ILO konventionen nr. 169, detta trots att allt ILO konventionen krävde för ett godkännande var ett stärkande av bruksrätten (Sellin, 2006, s 62-63). Anledningen till att detta inte har gjorts är att man menar att konventionen, på grund av de bestämmelser som reglerar markrättigheter, inte är förenlig med svenska rättsförhållanden (Sellin, 2006, s 62). Detta innebär i princip att Sverige följer ILO konventionen, alltså det viktigaste skyddet för ursprungsfolk, i de flesta avseenden förutom i markrätthets frågan, vilket kan vara en av de viktigaste frågorna och rättighetsområden för ursprungskulturers överlevnad (Orta-Martínez & Finer, 2010, s 213).

När det kommer till FN deklARATIONEN, röstades den igenom av FN:s generalförsamling 2007 – en av de länder som röstade ja till deklARATIONEN var Sverige – detta innebär att generalförsamlingen genom denna deklARATION erkänner vikten att respektera och främja ursprungsfolks inneboende rättigheter och man medger vikten av icke diskriminering av ursprungsfolk och alla människors lika värde (United Nations, 2008). Det innebär även ett erkännande och en förståelse av det brådskande i att främja ursprungsfolks inneboende rättigheter, detta främst med fokus på rätten till land, resurser och territorium (United Nations, 2008). För att stärka dessa rättigheter välkomnar man att ursprungsfolk organiserar sig, då man menar att detta är stärkande för deras självbestämmande och främjar deras självvalda utveckling (United Nations, 2008).

Svenska Samers historia

Historiskt sätt har samernas ställning varit något skiftande men mot slutet av 1700-talet trängdes samerna ut från mycket av sina marker, detta var till följd av ett försök från länsstyrelsens håll att befolka Lappmarken med nybyggen (Lundmark, 2002, s 55). Detta övertagande av marken skedde genom att länsstyrelsen, utan att egentligen ha laglig rätt, började ta över lappskattelandet (Lundmark, 2002, s 55). Följderna av detta övertagande var att det bland politiker och myndigheter började etableras en föreställningen om att lappskattelandet var kronomark (Lundmark, 2002, s 56), således förlorade samerna allt fler rättsmål och därmed allt mer mark. Varför man prioriterade nybygget var kanske främst att länsstyrelsens hade målet att befolka Lappmarken med fler skattebetalare men Länsstyrelsen ansåg även att odling var viktigare än renskötsel, detta då det ansågs som ”nyttigare”, senare, vid regeringens formella avskaffande av lappskattelandet år 1886, baserades dock en del av argumentationen för att avskaffa

lappskatteländet på 'läran om kulturstadier', man menade att samisk kultur var en lägre stående kultur som inte kunde förvärva enskild äganderätt till land (Lundmark, 2002, s 61).

Marken som samerna idag nyttjar är baserad på dagens rennäringens områden, över denna marken besitter de bruksrätt, denna rätten är begränsad på olika sätt i olika områden, till exempel i vissa områden gäller bruksrätten enbart vissa tider på året o.s.v. Samerna besitter, som tidigare nämnt, rätten till självbestämmande, detta självbestämmande ska i princip innebära rätten att bestämma över sin kulturella, sociala och ekonomiska utveckling, i Sverige ska dessa rättigheter främst utövas genom Sametinget. Sametinget är samernas folkvalda organ och har statusen som statlig myndighet och har som sagt funktionen att agera som representant för det samiska folket (Sametinget, 2011). De uppgifter som Sametinget ansvarar för är bland annat att förmedla statliga medel, ansvara för det samiska språkarbetet och även bevaka frågor som är av intresse för det samiska folket (Heidi & Brodin, 2008, 22). Mörkenstam (1999, s 215) menar dock att detta inte är realiteten utan han menar snarare att Sametinget inte besitter något reellt politiskt inflytande utan snarare får agera sakkunnig i frågor som rör rennäringen och samiska frågor, således menar han att samerna *inte* besitter något självbestämmande. Detta menar han då Sametinget är begränsat i sitt politiska handlingsutrymme genom att Sametinget ska vara objektiv och inte agera företrädare för någon sameby (Mörkenstam, 1999, s 215). Utifrån regeringens proposition om Sametinget från 1992 kan man dra liknande slutsatser

"trots benämningen TING är det inte frågan om något organ för självstyre, som skall verka i stället för riksdag eller kommunfullmäktige, eller i konkurrens med dessa organ."

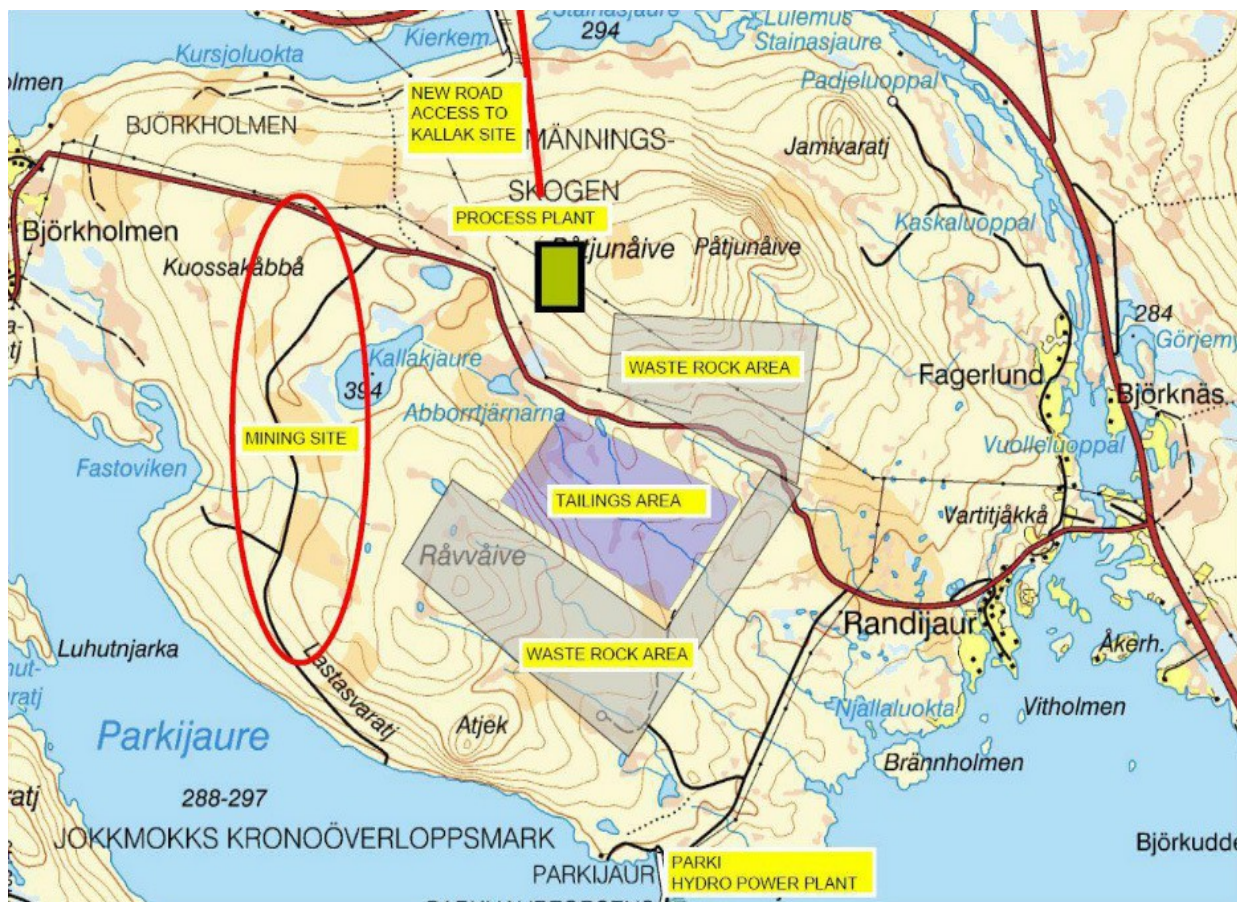
(Regeringens proposition om Sametinget från 1992 hämtat från Sametinget, 2011)

Sametingets rent formella status följer även det samma spår:

"I denna lag ges bestämmelser om en särskild myndighet – Sametinget – med uppgift främst att bevaka frågor som rör samisk kultur i Sverige". (SFS 1992:1433, kap 1, 1 §)

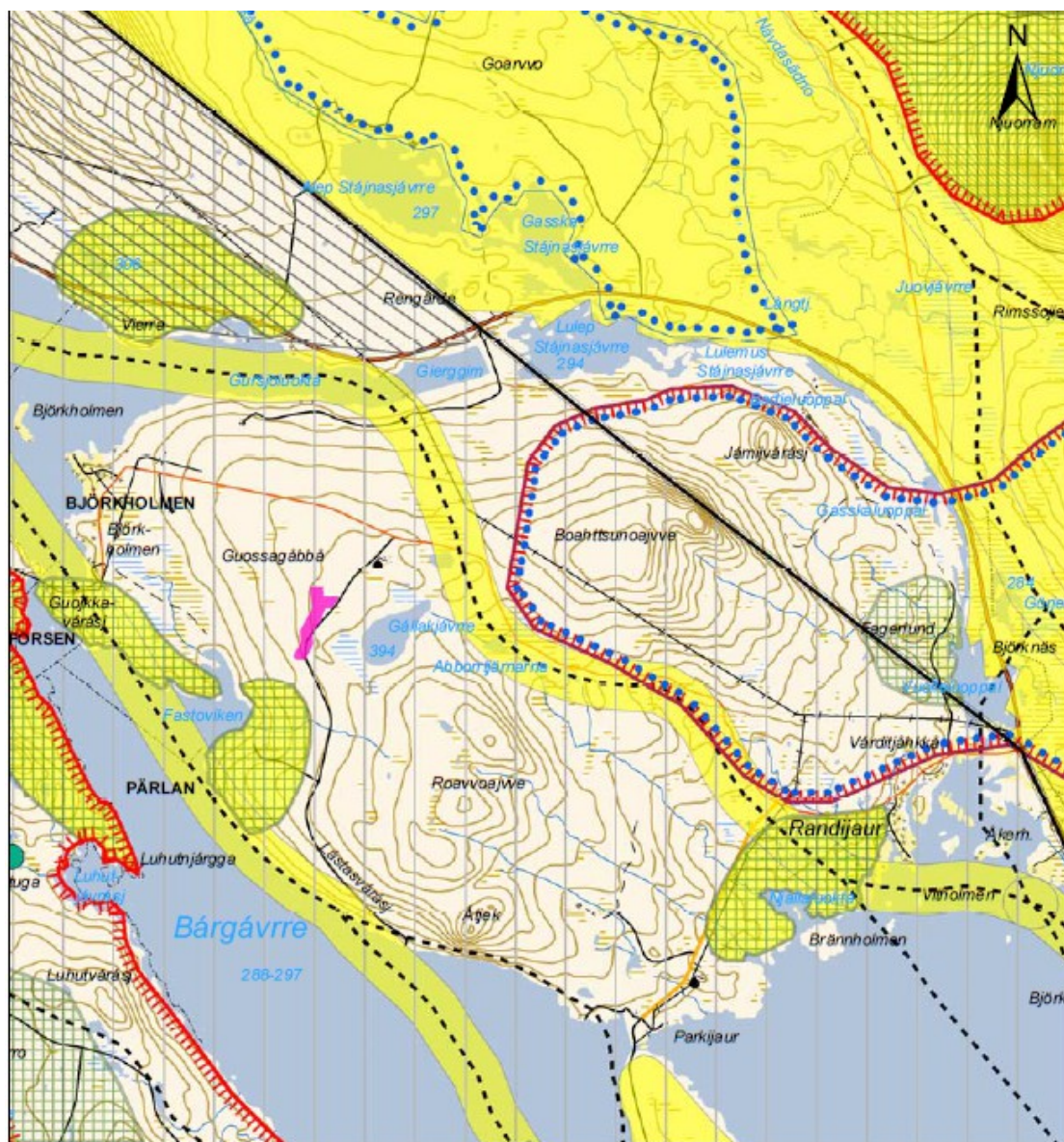
Kallak-konflikten

Den aktuella konflikten handlar om ett markområde i Kallak, eller Gállok på samiska, som ligger nordväst om Jokkmokk i Norrbottens Län. Demonstrationer började efter Bergstaten godkände Jokkmokk Iron Mines AB (JIMAB)¹ ansökan om provbrytning av malm. Den planerade gruvan ligger ungefär i mitten av samebyn Jåhkågasska Tjiellde, och strax nord-nordväst om Parki vattenkraftdam.

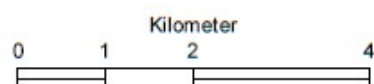
Karta över Kallak och principiell skiss över den planerade områdets användningen (Beowulf Mining plc., 2012, s 3).

¹ Dotterbolag till det brittiska företaget Beowulf Mining

Teckenförklaring

Verksamhetsområde	Rastbete
Anläggning	Vårland
Samebygräns	Vårvinterland
Trivselland	Åretruntland - Täcker hela kartan
Uppsamlingsområde	Vinterland - Täcker hela kartan
Flyttled	Riksintresse för Rennäringen

Ritad av: Frida Sandén, Hifab AB
 Utskriftsdatum: 11 juni, 2012
 Projektion: SWEREF 99, Datum: TM
 Bakgrundskarta från Lantmäteriet SeSverige

Karta över rennäringsens markanvändning i närområdet till mineraliseringen (Hifab, 2012, s 20).

Nyhetsrapporteringen baseras främst på de demonstrationer som anordnades på plats i samband med att JIMAB började provborra/provbryta malm. Dessa demonstrationer bestod bland annat av demonstranternas närvaro på platsen, sabotage, civil olydnad, blockader och konserter.

Vad gäller nyhetsflödet har det under perioden juni till december 2013 släppts 357 (exkl. TT publikationer) skrivelser om Kallak där de absolut flesta handlar om konflikten. Nyhetsflödet ökade snabbt och kulminerade under augusti månad med 168 skrivelser, varefter det avtog igen till 32 skrivelser under december månad (Retriever Research). Vad gäller fördelningen bland tidningarna står Norrbottens lokaltidning (Norrbottens-Kuriren) för 87 skrivelser, tillsammans med tre andra norrländska lokaltidningar, uppgår det till 132 eller ca 37% av skrivelserna, varpå 67 av skrivelser är i nationella tidningar och resterande av lokaltidningar i resten av landet (Retriever Research).

Syfte och Frågeställningar

Mitt syfte är att utifrån ett rättighetsperspektiv behandla mediebevakningen av markkonflikten i Kallak. Detta med särskilt fokus på hur samiska intressen förstås och diskuteras i media alltså hur man i svenska media förstår/inte förstår samiska intressen och rättigheter, detta genom att undersöka vilka logiker som används och som publiceras i rapporteringen och beskrivningen av 'Kallak-konflikten'.

- Hur förstås markens värde i konflikten?
- Hur förstås det samiska intresset i konflikten?
- Hur förstås den samiska värderingen av marken?

Metod och Material

Under denna rubrik ges en beskrivning av materialet som uppsatsen behandlar samt en beskrivning av uppsatsens tillvägagångssätt, från hur materialet söktes och valdes till hur analysmetoden valdes och materialet analyserades.

Uppsatsens material består av artiklar angående Kallak-konflikten, dessa artiklar hittades genom mediearkivets/Retriever Research sökmotor där sökordet 'Kallak' användes. Först söktes artiklar mellan maj och december 2013 men då inga artiklar angående konflikten hittades i maj har artiklar publicerade mellan juni och december 2013 använts, att december valdes beror på att materialinsamlingen till uppsatsen tog slut i december. Av resultatet valdes debattartiklar och ledarartiklar bort, anledningen till detta beror på uppsatsens syfte. Att komma åt hur media porträtterar och gör samisk kultur förståelig och detta genom den beskrivning och information

som ges i artiklar som ämnar att beskriva situationen, således inte de som ämnar fungera i opinionssyfte. De flesta notiser uteslöts ganska tidigt i processen, detta då de generellt bestod av kortare versioner av artiklarna men utan intervju citat. Valet att använda artiklar och inte annan media bevakning, bestämdes utifrån från uppsatsens tidsram, artiklar är ett relativt lätthanterligt och lättåtkomligt material. Vad gäller sökord användes inte det samiska namnet Gállok, alltså det samiska namnet på Kallak, detta valet beror på att intresse området för uppsatsen är den svenska media bevakningen och inte den samiska media bevakningen.

För att förstå hur diskussionen och bevakningen i media av Kallak-konflikten, kommer det diskursanalytiska logikperspektivet användas. Anledningen till valet att använda denna analysmetoden är att den kan på ett konkret sett strukturera upp konflikten. Beslutet att använda logikperspektivet togs i direkt samband med materialet, det var efter att ha läst igenom materialet som denna metod valdes, således kan man säga att det var materialet som valde metoden.

Det första steget i uppsatsen var att läsa igenom materialet och identifiera tre mer övergripande teman vilka senare vart; *Ekonomilogiken*, *Miljölogiken* och *Rättighetslogiken*. Efter detta plockades citat ut, citat som identifierades till respektive logik, här blev det tydligt att en sådan uppdelning mellan tre logiker inte alltid var så självklar. Detta då i flera fall kunde samma citat sorteras till flera logiker, vilket bland annat visar på hur analytikerns situerade kunskap är en del av analysen. Utifrån den första sorteringen delades citaten in efter argumentationen, alltså identifierades de politiska och fantasmatiske logikerna. För att göra materialet mer lätthanterligt, analyserades och sorterades först ett mindre antal citat, för att sedan enbart behöva placera in de resterande citaten på rätt plats, och enbart behöva identifiera nya logiker/argument om det behövdes. Nästa steg var att välja ut citat att använda i analysen, alltså citat att exemplifiera de argument och logiker som diskuteras i analysen.

När det kommer till de teoretiska ramverken är de baserade på forskning på ursprungsfolk, detta innebär att forskningen inte är specificerad på svenska samer och deras situation, utan på en större internationell förståelse vilket innebär att lokala variationer kan finnas.

Logikperspektivet

Nedan ges först en beskrivning av diskurs, en beskrivning av logikperspektivet och sedan en närmare beskrivning av de tre logiker som gör logikperspektivet användbart och som analysen i denna uppsatsen är baserad på.

Diskurs är något som ofta kopplas ihop med språket, att det handlar om hur man talar att det är i och genom språkliga sammanhang som ord ges betydelse, och att det som bestämmer vilka diskurser som blir dominanta beror på vilka politiska maktförhållanden som råder (Gemzöe, 2005, s 132). Men diskurs är bredare än så och det är inte synonymt med språk utan snarare är det vad som gör det möjligt att säga det som sägs, alltså diskurser är de praktiker som definierar mening (Barad, 2008, s 137). Diskursiva praktiker är en lokal sociohistorisk materiell förutsättning som möjliggör och begränsar praktiker som tanken, talet och skriften (Foucault i Barad, 2008, s 137).

Logikperspektivet är ett diskursanalytisk analysmetod, vars syfte är att bidra med en systematisering av diskursanalys, detta då en kritik mot diskursanalysen är att den har en tendens att enbart återberätta fenomen utan att egentligen förklara dem (Glynos & Howarth, 2008, s 1). Logikperspektivet är ett problemdrivet perspektiv vilket innebär att det utgår ifrån det aktuella forskningsproblemet. Det görs således inte en klar separation av vad som är empiri och vad som är teori, det är inte så rätt fram att teorin appliceras på empirin utan snarare menar man att genom att låta teorin och empirin samverka kan något nytt skapas, att empirin kan förstås på nya sätt men också att det empiriska arbetet även kan bli teoribildande (Ormmalm Auran, 2013, s 15).

Själva ordet logik förstås i detta sammanhang som det system av regler som i en viss kontext påverkar vad som är möjligt (Lundgren, 2012, s 59-60). För att göra begreppet logik mer användbart har Glynos & Howarth (2008) föreslagit tre logiker; *Social logik*, *Politisk logik* och *Fantasmatisk logik*.

Social logik handlar främst om ett försök att kategorisera sociala praktiker och regimer (Glynos & Howarth, 2008, s 15). De kan beskrivas som det självklara, det som är stabilt och rutinmässigt (Ormmalm Auran, 2013, s 16). Till exempel kan ekonomisk tillväxt ses som en social logik, detta genom att pengar likställs med social trygghet, detta mer eller mindre oberoende av vart dessa pengar blir tillgängliga.

Så om social logik beskriver det självklara har politisk logik för avsikt att få syn på *hur* sociala praktiker och regimer upprätthålls eller förändras (Ormmalm Auran, 2013, s 16). Det handlar alltså om ett ifrågasättande av det självklara eller ett avslöjande av att något inte är beständigt (Lundgren, 2012, s 62). Om ekonomisk tillväxt ses som något positivt och betryggande som till exempel till följd av ett ökat pengaflöde, kan motargumentation genom ett ifrågasättande av till exempel fördelaktigheten beroende på antal erbjudna arbetsplatser och förändrad

markanvändning förstås som en politisk logik. Men även argument som befäster sociala logiker, som till exempel argumentation för hur gruvetablering skapar jobb både direkt i verksamheten och indirekt genom arbeten till följd av fler människor, är politiska logiker.

Fantasmatisk logik har för avsikt att ge en djupare förklaring av stabilitet och förändring (Glynos & Howarth, 2008, s 18). Fantasi logiker är inte felaktiga bilder av världen utan snarare upprätthållande av begär, dessa fantasier lär oss således hur vi ska begära (Glynos & Howarth, 2008, s 18). Fantasmatisk logik kan således beskrivas som de krafter som strukturerar begär (Ormmalm Auran, 2013, 16). De används för att förklarar *varför* människor håller kvar praktiker (Lundgren, 2012, s 62). Dessa fantasier, oberoende av om det gäller politiska eller sociala logiker, har för avsikt att dölja den radikala kontingensen i sociala relationer detta genom att upprätthålla begäret (Glynos & Howarth, 2008, s 18). Detta görs genom idealiserade scenario som består av ett dröm- eller katastrofscenario. För att förklara det i termer av denna uppsats kan fantasmatiska logiker beskrivas i termer av en gruvetablering, där den fantasmatiska logiken kan befästa den sociala logiken genom ett katastrofscenario där utan gruvan kommer inte invånarna bo kvar till följd av arbetslöshet och det som till sist återstår är en spökstad.

I denna typ av analys är det även viktigt att belysa författarens roll, detta då vilka logiker som framkommer i analysen är en tolkning av författaren, alltså vilka logiker som anses logiska är beroende på författarens situerade kunskap. Vidare är även det som skrivs i dessa artiklar/empirin en tolkning av olika människor som sker genom hela produktionen av artiklarna, vilket också är en av anledningarna att jag valde att inte intervjua människor direkt, utan syftet är att komma åt vad och hur denna konflikt beskrivs och således hur media förstår och även konstruerar samisk identitet, kultur och intressen.

Teoretiska ramverk

Under denna rubrik ges en beskrivning av de teoretiska ramverk uppsatsen utgår ifrån, dessa grundar sig på forskning kring ursprungsfolk och ger en djupare förståelse vilken betydelse marken kan ha för ursprungsfolk och hur dessa markvärden kan förstås i mark- och resurskonflikter.

För att kunna prata om markfrågor i relation till ursprungsfolk är det vissa punkter som behöver nämnas och förstås. Den första handlar om marksyn, om hur man kan förstå och värdera mark, detta då land och territorium inte har samma betydelse i den västerländska kulturen som den har i

ursprungskulturer (Bryan, 2000 i Egan & Place, 2013, s 136). Den stora skillnaden ligger i att västerländsk kapitalistisk kultur värderar marken utifrån ett penningvärde, alltså utifrån vad till exempel marken är värd i timmer eller malm, på detta sättet har egentligen inte dessa råvaror och denna mark ett värde i sig själv utan värdet bestäms snarare utifrån hur världsmarknaden ser ut just då. Bryan (i Egan & Place, 2013, s 136) menar dock att i ursprungskulturer kan dessa ting även besitta förfäder eller andliga och väsen, således har marken en större/annan betydelse än summan av råvarorna. I denna marksyn är människan en oskiljaktig del av världen, där tanken eller förståelsen av marken som något som går att "äga" är främmande (Egan & Place, 2013, s 136). Snarare ses marken och naturen som en levande närvaro eller som är grunden från vilket bland annat människan växer och utvecklas (Ingold, 2000 i Egan & Place, 2013, s 136). Vad gäller markens betydelse för ursprungskulturer kan rätten till förfädernas land vara den betydande delen i kulturen (Orta-Martínez & Finer, 2010, s 213), vikten av marken är även något som tas upp i FM:s "Declaration on the Rights of Indigenous Peoples" som även nämns i bakgrunden.

Det andra punkten handlar om upprättelse, och då även vad en markkonflikt kan symbolisera utöver dess praktiska betydelse i form av mark- eller resurskonflikt. Coombes, Johnson och Howitt (2012, s 818) menar att frågor kring ursprungsfolks rättigheter är en mer mångfasetterad process som omfattar erkännande, återerövring av suveränitet och ett motstånd mot västerländsk kapitalism. Man kan således inte förstå denna typen av konflikt enbart i bemärkelsen förlorad mark och inkomst, utan den förlorade eller den kommande förlusten av mark måste förstås i en större och bredare kontext.

Empiri och analys

Nedan ges en övergripande presentation av analysen, sedan under de följande underrubriker presenteras och analyseras det aktuella materialet.

Efter att ha gått igenom materialet har jag identifierat tre större sociala logiker, alltså tre logiker som på sitt sätt fungerar som "sanningar", dessa logiker anser jag är vedertagna och accepterade logiker och det är – vad jag kan se – i slutändan dessa logiker och deras oförenlighet i frågan som skapar konflikten.

De tre logikerna som jag har valt ut är '*Ekonomilogiken*', '*Miljölogiken*' och '*Rättighetslogiken*'. Även fast jag har valt att dela upp dessa tre logiker sammanfaller de och är beroende av varandra på olika sätt, detta är något jag kommer att ta upp under textens gång, jag vill dock påpeka att en

sådan här uppdelning inte är helt oproblematiske, då världen är något mer komplicerat än så, men att det har en funktion i att det gör materialet mer förståeligt. Ett exempel på detta är att samma citat kan komma att användas under flera olika logiker, detta då samma citat kan ha flera implikationer och/eller tolkas på flera olika sätt.

Ekonomilogiken

Denna logik grundas i en förståelse av världen som menar att pengar eller kapital är något viktigt och positivt, något som är värt ansträngning. Pengar har ett värde i att det är genom pengar som vi förstår värde och även världen, det är genom denna förståelse av pengar vårt västerländska kapitalistiska samhälle blir förståeligt.

Av de tre logiker jag ska ta upp är det ekonomilogiken som var mest påtaglig, detta kan såklart bero på att ekonomilogiken är den logik som till absolut störst del förespråkar gruvetableringen och således är det argumentation utifrån denna logik som de flesta *för* argumenten utgår.

Under denna logik har tre större politiska logiker identifierats, dessa handlar främst om vad som är lönsamt, fokus ligger då antingen på pengar och malmbrytning, pengar och rennärning, eller pengar och turism. Dessa tre logiker verkar både för och mot en gruvetablering men alla ingår i en större västerländsk förståelse av värde, och således sker denna delen av diskussionen av markens värde – i olika grad – fränkopplat från en förståelse/värdering av marken som kultur och ursprung/historia.

Malmbrytning = pengar

Detta är den logik som är det drivande i argumentationen för malmbrytningen i Kallak. Det som driver denna *för* argumentation grundar sig främst i en fantasmatiske logik som på ena sidan visar på ett katastrofscenariö där kommunen, utan gruvverksamhet, i princip inte längre överlever på grund av avfolkning och arbetslöshet.

Jokkmokk har krympt länge och är en av Sveriges minsta kommuner. Gruvplanerna är en möjlighet till fler invånare, fler jobb. – Vi har blivit väldigt bra på att bestämma vilken skola vi ska lägga ner. Ta fram planer på nya bostads- och industriområden har vi däremot inte övat på, konstaterar kommunchefen Anders Nygårds. Men nu är det dags. Gruvplanerna har redan fått företag att börja söka sig till Jokkmokk. – Det är företagare som ser stor möjligheter i en framtida gruvetablering, säger Anders Nygårds. (Måns Wikstrand, 2013, s 8)

Och på andra sidan ett drömscenario där gruvverksamheten blir verklig, vilket visar på den framtid med ekonomisk tillväxt, där företag lockas till kommunen och arbetsmarknaden ökar med även fler jobb, alltså en välmående, produktiv och växande kommun.

Det skulle bli en ekonomisk injektion för Jokkmokks näringsliv och ha en positiv effekt på befolkningsutvecklingen, menar han (Stefan Andersson, Jokkmokks socialdemokratiska kommunalråd). – Folk flyttar ju härifrån och vi behöver någonting som åtgärdar den problematiken. Han menar att, förutom de 300 arbetstillfällena som han räknar med att gruvdriften kommer innebära under den tid den är igång, så kommer gruvan även generera andra arbeten i Jokkmokks samhälle. (Cecilia Irefalk, 2013A, s 16)

En typ av argumentation som motsätter sig denna typ av resonemang, menar att Jokkmokk visst klarar sig utan gruvnäring och således menar att det fantasmatiska katastrofscenariot inte stämmer.

Jag blir förbannad när politikerna säger att Jokkmokk inte överlever utan gruvorna. Sanningen är att vi inte överlever utan vår kultur, avslutade hon (Ol-Ante Sikku). (Per Engström, 2013, s 4)

I detta exemplet genom en helt omprioritering av vad som är viktigt, alltså kultur och således inte pengar, detta resonemang är även intressant i relation till den övriga argumentationen. Som tidigare nämnt utgår dessa resonemangs förståelse av värde från ekonomisk vinst, och således inte utifrån en mer samisk/ursprungskulturs syn, detta innebär att när man pratar om samhället Jokkmokk indirekt exkluderar man den samiska befolkningen, i detta citat placerar Ol-Ante Sikku sig själv och den samiska befolkningen som medborgare i Jokkmokk och utifrån detta kan hon motargumentera ekonomilogiken.

De påpekar att besöksnäringen växer för varje år och att vild och vacker svensk natur samt samisk kultur är två mycket viktiga anledningar att besöka fjällvärlden. (Per Öbom, 2013, s 11)

I detta exempel sker motargumentationen i linje med ekonomilogiken och framhäver istället en annan produktiv näring som skulle tjäna mer pengar utan gruvan.

Även drömscenariot motargumenteras. I detta exemplet menar man istället att gruvan skulle kosta pengar snarare än att bidra med pengar.

Arkiven är öppna, kartorna ritade och det är bara att gå in och hämta information om var malmfyndigheter finns. Sedan kostar det ingenting heller. Staten tar ut en avgift på 0,5 promille, markägarna får 1,5 promille. Ungefär 300 000 fick staten in från privata gruvbolag förra året. Med

andra ord är det vi skattebetalare som bjuder in till det dukade bordet. När gruvdriften sedan är över, är miljökonsekvenserna enorma och vi skattebetalare får betala då också. (Lotta Gröning, 2013, s 34)

Argumenten som tas upp i materialet motsäger sig argumentationen för en gruvetablering från olika vinklar, till exempel tar en del av *motargumentationen* sin ståndpunkt i andra fantasmatiska logiker – dessa kommer jag ta upp mer under de två nästkommande politiska logiker – eller så tar de sin ståndpunkt i helt andra logiker alltså andra sociala logiker som grundar sig i en annan prioritering, till exempel att samernas rättigheter är mer värt än de pengar som en gruva eventuellt kommer att bidra med, detta kommer jag mer gå in på under miljölogiken och rättighetslogiken.

Turism = pengar

Argumentationen som förs under denna politiska logik är mot gruvverksamhet i Kallak. Det som driver denna argumentation är en fantasmatisk logik som grundar sig mer i ett skräckscenario där naturen i princip ersätts av gruvor, vilket innebär att turismen – till exempel naturturismen – inte kommer kunna fortsätta med sin verksamhet.

Kallak är bara början. Det är som att öppna Pandoras ask, fler och flerexploateringar följer, turismen slås ut. (Magnus Wrede, 2013, s 14)

Turismnäringen använd alltså som motargument i form av sin roll som vinstdrivande näring som kommer att slås ut av gruvnäringen, alltså även här utgör marken ett värde genom det kapital marken kan producera. I exemplet nedan antyds även turismens eventuella fördelaktiga framtid.

De påpekar att besöksnäringen växer för varje år och att vild och vacker svensk natur samt samisk kultur är två mycket viktiga anledningar att besöka fjällvärlden. (Per Öbom, 2013, s 11)

Utöver denna typ av resonemang består argumentationen egentligen främst av svar på den argumentation gruvförespråkarna använde, vilket togs upp under den föregående rubriken. Till exempel svarar turismen – som produktiv näring – på logiken som menar att kommunen inte överlever utan gruvan genom en argumentation som istället menar att kommunen visst klarar sig då kommunen redan har näring, genom turismen.

Det skadar kommunens varumärke. Vi har Jokkmokks marknad, vi har samekulturen. (Magnus Wrede, 2013, s 14)

Här värderas inte enbart marken utifrån dess ekonomiska vinst möjligheter utan hela den samiska

kulturen värdesätts genom dess möjlighet att bidra med kapital.

Vidare används även argumentation som inte motsätter sig det fantasmatiska drömscenariot om gruvan som kommunens räddning, men i detta fallet menar man snarare att de framtida pengarna borde komma från turismen, detta då turismen är även mer produktiv än gruvnäringen

De påpekar att besöksnäringen växer för varje år./../ (Per Öbom, 2013, s 11)

Vad gäller gruvförespråkarnas svar på dessa argument framkommer det egentligen inga direkt, dock kan man utläsa en viss indirekt motargumentation då gruvförespråkarna påpekar att kommunen idag inte klarar sig och då turismen redan finns och verkar i kommunen innebär det att den inte räcker till.

De menar att det här är fråga om Jokkmokks överlevnad som kommun och tätort. (Håkan Zerpe, 2013, s 4)

Utöver detta rör sig svars argumentationen om att turismen inte hotas av gruvbrytningen.

Varumärket är Stefan Andersson inte orolig för. Gruvsamhällen som Kiruna har fler besökare och turister än vi. Gruvan i sig lockar besökare. (Magnus Wrede, 2013, s 14)

Rennäring = pengar

Under denna rubrik kommer argumentationen allt eftersom övergå mot rättighetslogiken, detta kommer framgå under textens gång. Även under denna logik förs en argumentation som motsätter sig gruvverksamheten i Kallak.

Den drivande fantasmatiske logiken består främst av ett katastrofscenariot där renskötsel i området inte kan fortsätta till följd av gruvverksamheten. Själva argumentationen har två olika infallsvinklar och tar sin utgångspunkt i olika sociala logiker. Den ena mer ekonomiskt vinklade argumentationen benämner rennäring som just en näring, varpå man menar att gruvan hindrar denna näringen.

Gruvplanerna i Kallak ödelaggar hennes verksamhet, befärrar hon. (Ebba Blume, 2013A, s13)

I den andra typen av argumentationen pratar man om rennäringen fortfarande som en näring men som en Samisk näring vilket betyder att rättighetslogiken blir mer framträdande. Här är argumentationen mer inriktad mot en fantasmatisk logik som är snarlik den tidigare nämnda men med skillnaden att det inte enbart är ett hot mot näringen utan även ett hot mot en näring som är

en kulturyttring och som besitter särskilda rättigheter, alltså handlar det här om ett förtryck snarare än en ekonomisk "fel" prioritering.

Den kraftigt expanderande gruvindustrin utgör ett direkt hot mot renskötseln, och därmed mot basen för den samiska kulturen.” (Åsa Petersen, 2013A, s 12)

Detta typ av argumentation kommer jag behandla under rättighetslogiken, detta då även om benämningen näring används baseras argumentationen på rennäringen i egenskap av kulturyttring och inte näring som inkomstkälla.

De röster som kritiserar de tankesätt som tas upp under denna rubrik är främst en typ av hybrid resonemang, dessa kommer jag gå in på under rubriken hybridlogiker. Utöver dessa förekommer det även argument som antyder en ovilja att tillåta någon typ av samisk kontroll. Denna ovilja framträder subtilt i texten genom till exempel att man inte någonstans antyder att gruvan inte ska bli av, utan svarar på kritiken att gruvan skulle omöjliggöra rennäringen och samisk kultur med att alla får plats, att man måste kunna samsas. De första två citaten kommer från Annie Lööf som är närings- och regionminister, och det tredje är ett uttalande från Clive Sinclair-Poulton som styrelseordföranden för Beowulf Mining.

Både ren- och mineralnäringen är riksintressen. Möjligheter till samtal och kommunikation mellan näringarna är avgörande för att båda intressen ska kunna utvecklas sida vid sida, säger Annie Lööf. (Stig Nordlund, 2013, s 13)

Det är viktigt att samiska intressen och erfarenheter tas tillvara tidigt i processen inför etablering eller expansion av en ny gruva. (Stig Nordlund, 2013, s 13)

Vi tycker inte att samerna ska ha någon vetorätt, men tycker att de ska ha rätt att mötas med oss för att se om vi kan hitta en lösning, säger han. (Cecilia Irefalk, 2013A, s17)

Det är antagligen utifrån denna typen av bemötande som denna konflikt faktiskt skapats, alltså trots ett klart och tydligt nej från samiskt håll väljer regeringen likväl att fortgå med planerna, och därtill lägga ansvaret för framtiden på samerna/samebyarna själva. Utifrån ett historiskt perspektiv är detta en upprepning av både en historiskt och pågående syn på samernas värde i Sverige, detta, som det framgår under rubriken: 'Svenska samers historia', har samisk kultur och samiska intressen ständigt fått vika åt sidan till följd av majoritetsbefolkningen eller statens intressen. I likhet med vad Coombes, Johnson och Howitt (2012, s 818) säger är detta inte enbart en resurs- eller markkonflikt, utan detta handlar om erkännande och återerövring. Detta åsidosättande av samiska intressen till följd av majoritetens behov förtydligas även mer under

nästa citat.

Som svar på den eventuella förlusten av rennärings, utgår argumentationen från en enkel näring mot näring logik, alltså menar man att gruvan skulle bidra med mer pengar till kommunen.

Det handlar om kommunens överlevnad. Ett gruvjobb skapar tre, fyra andra jobb. Rennärings kommer inte att bidra till många arbetstillfällen, säger Kjell Ek, som startat Facebookgruppen Ja till gruva i Jokkmokk. (Fredrik Samuelson, 2013, s 6)

Denna typ av näring mot näring tänkande är något som återkommer flera gånger i materialet, men oftast är det inget som förklaras utan snarare får det fungera förklaring av konflikten till exempel: "nu ställs gruvnäringen mot rennärings". Detta innebär att rennärings förminsas till hur mycket pengar den ackumulerar och hur många jobb den kan erbjuda och det är inte enbart jobb till minoritetsbefolkningen utan till hela befolkningen, således förväntas rennärings som är en minoritetsnäring/kulturuttryck bidra med samma eller mer kapital än, en näringar vars enda funktion är profit.

Miljölogiken

Miljölogiken syftar på en sociala logik som grundar sig i förståelsen att naturen och miljön är något som måste värnas om och skyddas, till exempel att miljöförstörelse är något dålig. I ett stort perspektiv ligger grundprincipen i att jorden och således även människorna inte klarare sig utan en fungerande natur. De politiska logiker som tas upp under denna sociala logik argumenterar *mot* en gruvetablering i Kallak.

Jag har delat in den argumentationen som förs i tre politiska logiker : *Säkerhet*, *Förstörelse* och *Skador*, jag kommer att beskriva dessa allt eftersom jag tar upp logikerna.

Säkerhet

Detta avsnitt handlar primärt inte om miljön utan istället om människors fysiska säkerhet. Anledningen jag har valt att lägga detta avsnitt under miljölogiken är att det är genom miljöförstörelse som denna säkerhet hotas, således är människors liv och säkerhet primär och miljön sekundär. Logiken drivs främst av en fantasmatisk logik som visar på ett katastrofscenario där gruvverksamheten riskerar att förorena dricksvatten och förstöra vattenkraftsdammar och således även hotar elförsörjningen.

Men aktivisterna är inte ensamma om sin oro. Enligt Eva-Lotta Thunqvist, lektor i mark- och vattenresursteknik på KTH i Stockholm skulle en gruvdamm i Kallak hota dricksvattentakten om den brister. Enligt May Britt Ohman, dammsäkerhetsexpert vid Uppsala universitet kan det innebära en katastrof motsvarande ett kärnkraftverkshaveri. –Gruvan planeras att bli ett 375 djupt dagbrott. Går gruvdammen sedan sönder kan den dra med sig vattenkraftsdammar längs Lule älv, och hotar därmed både elförsörjning och dricksvatten, menar hon. (Ebba Blume, 2013B, s 14)

Denna typ av argumentation möts av gruvförespråkarna antingen genom en diskvalificering av katastrofscenariot

Fred Boman på Jokkmokk Iron Mines fnyser åt kritiken och kallar den ”kvalificerat struntprat” (Linda Flood och Jens L'Estrade, 2013, s 26)

Eller så bemöts den genom att skjuta svaret på argumentationen till framtiden, man går alltså inte in i en diskussion utan enbart nekar att detta scenario skulle vara sant och sedan bekräftar att *om* detta stämmer är det såklart ett problem men att detta mer eller mindre löser sig själv i framtiden och således att det inte är något som egentligen behöver diskuteras.

Om det finns en sådan risk kommer för det första inte gruvdriften bli aktuell för då kommer de aldrig att få ett beslut i Mark- och miljödomstolen, säger han. - Resonemangen om att det skulle påverka dammsäkerheten för vattenkraftsdammarna är ett argument som man aldrig har styrkt förutom med att säga att det har hänt på andra ställen (Stefan Andersson, Jokkmokks socialdemokratiska kommunalråd). (Cecilia Irefalk, 2013A, s 16)

Förstörelse

I detta avsnitt platsar argument som tilldelar miljön i sig själv ett värde, alltså argumentation som förklarar problematiken med miljöförstörelse utifrån att miljön förstörs och lägger ingen större vikt vid vilka egenskaper just denna natur/miljö besitter eller vilka konsekvenser det har för människor. Här drivs frågan utifrån en fantasmatisk logik där katastrofscenariot helt enkelt är att naturen försvinner.

Arbetsstillfällena eller inte, det behövs ett större motstånd mot den här exploateringen. Folk har bara gått runt med en knuten näve i fickan och sett vattenkraften, skogsindustrin och nu gruvindustrin förstöra naturen. Nu börjar vi göra motstånd och jag tror att det här bara är början, säger han (Ness, miljöaktivist). (Cecilia Irefalk, 2013A, s 15)

Det svar som ges på detta argument är helt enkelt att gruvor kommer att finnas, att de måste

finnas och att någon måste ta den smällen.

Dessutom tycker jag att det är märkligt att vara för brytning och användande av mineraler, men anse att de hela tiden ska brytas någon annanstans men inte här (Stefan Andersson, Jokkmokks socialdemokratiska kommunalråd). (Cecilia Irefalk. 2013B, s 4)

Nästa typ av argument använder ett liknande förhållningssätt men här ges naturen värde utifrån sin frånvaro av mänskligaktivitet, alltså är faran med gruvan och den fantasmatiska logiken baserad på en rädsla att till slut inte finns någon "renodlad" natur kvar, alltså natur utan mänsklig påverkan.

Jokkmokk är orörd natur, med världsarvet Laponia, fjällturism och samebyar. Nu lovas guld och gröna skogar med något som förstör allt det vi har (Karin Vannar, Samernas Vål). (Magnus Wrede, 2013, s 14)

Svaret på detta argument är att det aktuella området inte består (av människor) orörd natur.

De säger att det är ett urskogsområde, det är det inte, urskog ska man vara rädd om. Stora delar är kalhyggen. Det är svammel i kubik, säger han (Fred Boman, VD på JIMAB). (Maria Ekman, 2013A, s 6)

Skador

I detta avsnitt tas den argumentation som till skillnad från det tidigare avsnittet inte ser naturförstörelse i sig som det grundläggande problemet utan snarare ser en problematik i vilken *typ* av skador naturen utsätts för. Här ser man skadorna på naturen mer i en skala där vissa skador är acceptabla och andra oacceptabla, vart denna gräns går är såklart en definitionsfråga. Man menar således att skador kan läka men även att de kan med mänsklig hjälp återställas till en accepterbar nivå, alternativt kan icke accepterbara skadorna begränsas till ett avgränsad områden.

Den argumentation som förs från denna utgångspunkt handlar till stor del om oro att skadorna – även om de kan återställas – inte kommer att återställas

Många av gruvföretagen utreds av Ekobrottsmyndigheten, flera saknar medel för att återställa naturen efter sig. (Gunnar Svensson, 2013, *Miljömagasinet* 51/52)

Vad man anser är orsaken till detta går lite isär men grundar sig i den ekonomiska och politiska hanteringen av frågan.

Vi ger praktiskt taget bort naturresurser till utländska riskkapitalbolag som inte behöver ge något alls tillbaka till samerna, lokalbefolkningen eller ens städa upp efter sig själva, säger hon. (Josefina Lundgren Skerk, ordförande i Sametingets ungdomsråd). (Cecilia Irefalk, 2013B, s 4)

Eventuella ekonomiska vinster av malmbrytningen motargumenteras med att oacceptabla miljöskador är konsekvensen, alltså skador som i detta fallet inte anses vara återkalleliga.

Det ropas ut som på auktion: fina gruvor ger arbetstillfällen till bygden. Dock, en förstörd natur med giftiga sjöar är svårt att återställa. (Gunnar Svensson, 2013, *Miljömagasinet* 51/52)

Svaret som ges av på argumentation i detta avsnitt är i likhet med det under 'Säkerhet', nämligen att man skjuter detta eventuella problem fram till ett senare tillfälle och hänvisar till att om gruvan visar sig inte vara fördelaktig ekonomiskt eller miljömässigt kommer inte gruvan bli av, att det är under kontroll och således inte behöver diskuteras vidare.

Och hon är inte oroad över hur gruvdriften ska påverka vattnet. – Sverige har en av världens strängaste miljölagstiftningar och ingen gruvnäring som förorenar vattnet mer än vad riktlinjerna medger kommer att vara acceptabel (Marie Wickberg, Centerpartiet). (Karin Wallmander, 2013, s 11)

Även under miljölogiken förekommer hybridlogiker som svar på argumenten mot gruvan, dessa tar jag upp under rubriken 'Hybridlogiker'.

Rättighetslogiken

Det denna logiken grundar sig i är en förståelse av världen som menar att rättigheter, i detta fallet mänskliga rättigheter, är något som värderas högt och som anses mer eller mindre självklart. Vad som anses vara rättigheter har dock inget universellt svar men i stora drag kan man utgå ifrån FN:s deklaration om mänskliga rättigheter.

När det kommer till rättighetslogiken kommer jag behandla överstatliga, internationella rättigheter angående ursprungsfolk och även de delar som enbart nämner samiska rättigheter. Anledningen till detta valet är att det är här intresse område i uppsatsen ligger. Jag vill dock påpeka att andra typer av rättigheter diskuteras i artiklarna – om än i liten skala – dessa behandlar till exempel att gruvbolagen har fått rättigheterna att provborra, vilket innebär att bolaget enligt svensk lag inte gör något fel, att det är genom svensk lag och svenska staten som gruvbolaget även eventuellt kommer få rättigheter till gruvverksamhet, gruvbolaget besitter således inte rätten till marken.

Hur det talas om samiska rättigheter kan delats in i två övergripande ingångar där den första är drivande för samisk rätt och den andra fungerar upphöjande av andra intressen och samisk rätt benämns till stor del inte. Denna senare ingången syftar på argumentation i debatten som inte berör samisk rätt detta görs i allra största grad, det är bara att se på de två andra sociala logikerna jag tagit upp. Varför samisk rätt bara till viss del berörs under de andra logikerna beror antingen på en tro att samisk rätt inte är det viktigaste i frågan, en tro att samerna saknar särskild rätt till marken eller åsikten att samerna helt enkelt inte besitter en särskild rätt till marken. Denna tystnad i en fråga som till så stor del handlar om just rättigheter och ursprungsfolk kan även det tolkas till en fortsättning på det historiska förtryck och det åsidosättande av samiska intressen som jag tidigare nämnt under bl.a. ekonomilogiken.

Vad gäller den första ingången, rättighetslogiken, kan argumentationen delas in i tre politiska logiker vilka försöker visa på den samiska kulturens värde: *Villkorad rätt*, *Skrivna rättigheter* och *Samisk rätt*. Dessa beskrivs närmare senare i texten.

Det som driver rättighetslogiken är en fantasmatisk logik som visar på ett katastrofscenario där samisk kultur utplånas, genom att landet tas ifrån dem. Enligt Orta-Martínez & Finer (2010, s 213) kan marken vara avgörande del av kulturen, identiteten och historien vilket innebär att förlust av marken kan innebära slutet på kulturen, och i relation till tidigare erfarenheter av att samisk kultur bortprioriterats och den idag bristande kontroll över marken eller självbestämmande har denna enskilda konflikt mycket större implikationer på den samiska framtiden.

Risken är, om Kallaksgruvan tillåts öppna, så kommer det att följa en störtflod av fler gruvor efter sig och då har vi strax ingenting kvar. De brotten mot samiska mänskliga rättigheter kan vi inte låta passera. Det må ta slut någonstans, vi måste börja säga ifrån, säger Josefina Lundgren Skerk ordförande i Sametingets ungdomsråd i Sverige till Sveriges Radio. (Ulrika Andersson., 2013, *Leveranstidningen Entreprenad Nr. 13*)

Å andra sidan drivs frågan av ett drömscenario där samisk kultur som har en tydlig ställning i samhället, med en tydligt självbestämmande rätt över sin mark och vatten, i enlighet med internationell rätt.

Villkorad rätt

Den första logiken behandlar en villkorad rätt till marken, alltså argumentation som antingen försöker bevisa *varför* samerna och samisk kultur är viktig eller argumentation som försöker i relation till samiska intressen, förminska vikten av annan verksamhet eller markanvändning.

Konflikten är inte mellan de samiska och svenska samhällena, utan mellan en urfolkskultur som berikar Sverige och en gruvnäring som för rikedomar ur landet. (Per Hansson, 2013, s 8)

Denna mer villkorade rätten till marken kommer även upp i ekonomilogiken, i till exempel argumentation som lutar sig på de ekonomiska fördelarna av rennäringen eller indirekt fördelarna av samisk kultur och tradition för turismen.

De påpekar att besöksnäringen växer för varje år och att vild och vacker svensk natur samt samisk kultur är två mycket viktiga anledningar att besöka fjällvärlden. (Per Öbom, 2013, s 11)

...//...Renskötelsen är stark i Jokkmokk och viktig för kommunen ...//.. (Jonas Vannar, Sirges Sameby). (Sara Moritz, 2013, s 5)

Skrivna rättigheter

Den andra logiken behandlar argumentation som lutar sig mot skrivna rättigheter, främst genom överstatliga organisationer, som skrivelser av FN och ILO. Här används både rättigheter som gäller i Sverige men även de som rent rättsligt inte gäller svenska samer, alltså ILO konventionen nr. 169.

Det sista har FN:s rasdiskrimineringskommitté kritiserat eftersom gruvetableringarna hotar samernas rennäring i Kallak i Norrbotten. (Sven Olov Karlsson, 2013, *Expressen*, 6 oktober)

For sin rätt till samma mark hänvisar samerna i sin tur till den internationella rätt, ILO-konventionen, som handlar om ursprungsbefolkningens rätt till land och vatten. (Ebba Blume, 2013C, s 10)

Samisk rätt

Denna sista logik är relativt likt det föregående men med skillnaden att ingen orsak ges till samernas rättigheter gällande denna omstridda marken, i argumentationen konstateras bara att rättigheter finns, här beskrivs alltså inte de rättsliga överträdelser staten gör mot internationell rätt eller vilka rättigheter samerna besitter.

Den kraftigt expanderande gruvindustrin utgör ett direkt hot mot renskötelsen, och därmed mot basen

för den samiska kulturen (Jåhkågasska och Sirges samebyar). (Åsa Petersen, 2013B, s 6)

Argumentationen ligger snarare i beskrivningen av vad anledningen till att dessa rättigheter inte uppfylls eller respekteras. Förklaringsmodellen utgår från en misstro på staten antingen utifrån att staten är okunniga och helt enkelt inte förstår hur till exempel rennäringen fungerar.

Jag ser gärna att en delegation från regeringen kommer hit och samtalar om hur samernas rättigheter ska bibehållas i och med gruvexpansionen, säger Karin Vannar. (Maria Ekman, 2013B, s 8)

Eller så utifrån att staten helt enkelt inte bryr sig om vilka rättigheter samerna har och vilka konsekvenser gruvsdriften har på kulturen/rennäringen.

Det är ett övergrepp mot mitt folk. I Sverige fördömer man förtryck av urbefolkningar i andra länder men slår ned på den egna urbefolkningen, säger hon (Hanna Sofie Utsi). (Ebba Blume, 2013C, s 10)

Hybridlogik

Med hybridlogiker menar jag de logiker som inte använder sig av någon specifik logik, alternativt som tar utgångspunkt i alla logiker. Alltså menar man att alla har fel och rätt, och allt är viktigt. Detta innebär att ett beslut inte kan tas utan istället läggs problemet på de inblandade, till exempel: ”de måste samarbeta”.

Både ren- och mineralnäringen är riksintressen. Möjligheter till samtal och kommunikation mellan näringarna är avgörande för att båda intressen ska kunna utvecklas sida vid sida, säger Annie Lööf. (Stig Nordlund, 2013, s 13)

Man borde i slutänden kunna ta varann i hand och leva sida vid sida, sade Mats Odell (KD). (Anna Isaksson, 2013, s 9)

Argumentation grundar sig i en tro att det egentligen inte finns någon anledning till konflikt, utan att om man försöker kan allt lösas. Denna typ av argument använder sig av främst av markutrymme och ofta görs även jämförelser mellan näringar och fysisk utbredning.

Vi hörde att gruvnäringen bedrivs på mindre än en halv promille av Sveriges yta, det är mindre än ytan för golfbanor eller parkeringar. Rennäring bedrivs på nästan halva Sveriges yta, det borde därför finnas utrymme för de två näringarna att verka sida vid sida, ansåg Eva Flyborg (FP). (Anna Isaksson, 2013, s 9)

Diskussion

När det kommer till det empiriska materialet är det anmärkningsvärt att det är såpass få artiklar av nationella tidningar och när det gäller notiser var de flesta notiser även de från lokaltidningar dock lokaltidningar runt om i landet men majoriteten av artiklarna var publicerade av Norrbottens lokala tidning; Norrbottens-Kuriren. Detta svaga intresse för frågan säger något om hur samisk kultur och förstås eller inte förstås. Även när det kommer till fördelningen av logikerna i materialet är det intressant att så mycket av argumentationen faktiskt inte nämner samiska rättigheter. Till exempel argumenten för en gruvetablering tar inte upp och diskuterar att denna förhindrar samisk kultur utan frågan hanteras istället genom rennäringen där rennäringen får fungera näring och inte samisk kulturbärare, på detta sättet förbiser man eller ignorerar alla rättigheter som samerna besitter genom sin status som ursprungsbefolkning. Dessa rättigheter är dock inte något som ifrågasätts, vilket jag tolkar till att det faktiskt är värden man håller med om. Så innebär det då att man inte förstår vad dessa rättigheter har för funktion? Att syftet är att faktiskt skydda dessa ursprungskulturer från övertramp av majoritetsbefolkningen, där majoritetsbefolkningen inte ska kunna bortprioritera ursprungskulturer när det är förmånligt för majoritetssamhället? Det är både detta ointresse för frågan och att den stora delen av argumentationen som inte nämner samisk rätt, alltså tystnaden kring samiska värden och kultur, visar på hur dessa värden begränsas och hur andra värden skapas eller görs viktiga i media debatten. Något som kan verka förstärkande eller fungera som bevis för den maktunderordning som Coombes, Johnson och Howitt (2012) visar på.

Själva bevakningen av frågan hade till början ett starkt fokus på de demonstrationer som hölls för att sedan övergå till en bredare diskussion om rättigheter, miljö och politik. Rättighetslogiken har blivit allt mer påtaglig i debatten under tidens gång, och då har även perspektivet breddats och en del artiklar angående samisk rätt och samisk kultur har skrivits där just Kallak-konflikten inte varit det centrala om ens närvarande alls. En liknande utveckling har skett när det kommer till politiska frågor kring gruvnäringen i stort. Detta antyder att den kampen om erkännande och återerövring som Coombes, Johnson och Howitt (2012) tar upp har fått och/eller håller på att få ett fotfäste i en större samhällsdebatt.

Vad jag kan se har diskussionen och konflikten sitt ursprung i de tre sociala logiker som jag har tagit upp i analysen, att grunden till konflikten ligger i att dessa tre logiker inte går ihop, alltså att den ena logiken omöjliggör den andra, i materialet visas detta genom till exempel hur gruvan genom sin existens skadar miljön. Detta leder diskussionen till frågan om vilka värden som

prioriteras och vidare även vem som har rätten att prioritera och även bortprioritera värden. För att börja med vilka värden som prioriteras, alla de värden som rör denna marken har sina för- och nackdelar, hur dessa prioriteras och värderas (vilket framkommer i analysen) är olika beroende på vem man frågar, till exempel kan man i analysen se att ingen egentligen motsäger sig någon av de sociala logikerna, man försöker dock förhandla sig förbi dem, detta till exempel genom att framhäva den logik man är mest lojal eller genom att visa på praktiska brister i de andra logikerna. Att dessa olika värden resulterar i en så starka reaktioner som demonstrationer beror på de fantasmatiska logikerna, då dessa visar ohållbara framtids alternativ.

Det är när det kommer till vem som har rätten att välja vad som ska prioriteras som rättighetslogiken blir som mest påtaglig. När det kommer till samiska intressen är det genom rättighetslogiken som allt ställs på sin spets, detta då allt i sin grund handlar om vem som har rätt att bestämma över marken. Som jag redan sagt har varje argument sina för- och nackdelar och frågan är vilka värden som värderas högst och att de som har den slutliga rösten i frågan är staten, det är även staten som har skapat första steget i konflikten, detta genom att det är genom dagens lagstiftning som denna typ av gruvetablering blir möjlig. Vad gäller samernas rättighetskamp blir den i min mening ett faktum genom olika steg, först genom att man menar att gruvetablering skulle hindra renarnas förflyttning mellan vinter- och sommarbetet, alltså hindra samisk kulturyttring och sedan genom att detta *inte* är något som verkar påverka staten och dess beslutsprocessen. Alltså är det staten som har makten över marken och då även över samisk kultur vilket betyder att samerna *inte* innehar självbestämmanderätt. Detta som i ett historiskt perspektiv alltid varit ett problem, vilket vittnar om att i enlighet med Coombes, Johnson och Howitt (2012) inte bara är en markkonflikt utan en större fråga som handlar om upprättelse gentemot sin förövare, men inte enbart från ett historiskt förtryck utan också från ett fortgående förtryck, och den ständiga frånvaron av rätten till självbestämmande.

Slutsats

I detta avsnitt ges svar på frågeställningarna; 'Hur förstås markens värde i konflikten?', 'Hur förstås det samiska intresset i konflikten?' och 'Hur förstås den samiska värderingen av marken?'

Vad gäller den första frågeställningen; Hur förstås markens värde i konflikten? Är det genom Ekonomilogiken, Miljölogiken eller Rättighetslogiken som markens värde förstås.

Ekonomilogiken – alltså logiken som har en utgångspunkt i en värdering av marken genom dess förmåga att generera kapital – tar utgångspunkt i tre sätt marken kan generera pengar; genom gruv-, turism- eller rennäringen. Där gruvnäringen är den enda som används som argument för gruvetableringen, varpå turism- och rennäringen används som motargument. Utgångspunkten i gruvnäringen baserar främst på antagandet att gruvnäringen kommer bidra med mest pengar av näringarna, varpå den anses ha högst värde. Turism- och rennäringens argumentationerna används antingen i samverkan eller separat, de står dock aldrig i konflikt med varandra. Deras motargumentation utgår främst från att gruvetableringen kommer att skada dessa näringar, i turismnäringens fall används det även argumentation som grundas på att turismen kan ackumulera mer kapital än gruvnäringen och således ha ett högre värde. Vidare utgår turism- och rennäringen till stor del från de andra sociala logikerna; miljölogiken och rättighetslogiken. Detta genom att de till skillnad från gruvnäringen inte skadar miljön, att de är hållbara näringar, och att de inte skadar samisk kultur detta i att rennäringen är samisk kultur och turismnäringen är beroende av samiska kultur.

Miljölogiken – alltså logiken som har sin utgångspunkt i en värderingen av ett fungerande och hållbart naturlandskap – tar den sin utgångspunkt en av tre politiska logiker varav alla används som motargument. Den första är säkerhetsaspekten, vars utgångspunkt är att gruvetableringen riskerar människors liv och hälsa genom att den förändrar miljön, bland annat hotar människors dricksvatten. Här är det människors säkerhet, liv och hälsa som är det viktiga, således värderas egentligen inte marken i denna logik. Den andra logiken är 'förstörelse' och har sin utgångspunkt i att naturen har ett värde utöver människors koppling till den. I denna logiken har marken ett värde i sin egenskap av naturområde, detta kräver dock till viss del en frånvaro av mänsklig aktivitet, i alla fall mänsklig aktivitet som är för synlig. Den tredje logiken är Skador, har samma utgångspunkt som föregående logik, men med skillnaden att en viss mängd förstörelse eller föroreningar kan accepteras.

Rättighetslogiken utgår från att samerna i egenskap av ursprungsfolk har vissa rättigheter över

sina förfäders marker, det framgår dock inte så tydligt varför marken är viktig, det som kommer upp är främst vilka skrivna rättigheter samerna besitter och att en gruvetableringen på denna platsen är ett hot mot samisk kultur. Men de bakomliggande faktorerna, som varför samerna har dessa rättigheter och hur denna ena gruva skadar kulturen förklaras i de flesta fall inte närmare. Det tydligaste värdet marken får är det värdet som tillfaller mark genom rennäringen eller renarnas faktiska behov att förflytta sig mellan vinter- och sommarbetet, detta är således ett praktiskt värde. Det som gör detta så viktigt är att rennäringen är en samisk kulturbärare och samisk kultur är en ursprungskultur och har därtill vissa rättigheter. Med andra ord får marken ett värde genom dessa rättigheter, dock i relation till teorin blir det tydligare vilket värde som marken har, detta förklaras närmare under de nästkommande svaren.

Den andra frågeställningen; 'Hur förstås det samiska intresset i konflikten?' Det är som sagt genom rennäringen och rättigheter som samiska intresset förstås. I analysen framkommer det ett krav, från samiskt håll, att internationella överenskommelser ska följas, således kan det samiska intresset i konflikten förstås i termer av förlust av rennäring och som en enad kamp för samernas rättigheter ska upprätthållas. Intresset består alltså av två delar, den ena är praktisk, där rennäringens företag och samebyarna riskerar förlora sin inkomst och sina jobb. Den andra handlar om en större rättighets kamp, där marken och konflikten blir/är ett samiskt intresse genom dess funktion som samisk kamp symbol (Coombes, Johnson och Howitt, 2012). Denna symbolik skapar ett vidare intresse för konflikten genom ett gemensamt samiskt ställningstagande vilket i sin tur bygger på kamp symboliken osv.

Den tredje frågan; 'Hur förstås den samiska värderingen av marken?' Hur marken värderas av den samiska befolkningen är något som inte direkt tas upp i materialet förutom det som tidigare nämnt att det är genom rennäringen och de skrivna rättigheter samerna besitter som man förstår det samiska intresset i konflikten. I relation till Bryan (2000 i Egan & Place, 2013, s 136) kan man anta att markens värde är i dess koppling till kulturen, detta är dock inget som framgår. Detta kan betyda att delar av teorin – teorin som är baserad på internationell forskning – inte överensstämmer med den lokala ursprungskulturen, men detta kan även bero på att denna koppling mellan marken och kulturen helt enkelt inte tas upp i materialet. Vad som framkommer är, i likhet med svaret på den andra frågan, ett värde genom markens symbolvärde. Detta symbolvärde, som kampen om återerövring (Coombes, Johnson och Howitt, 2012), skapas till exempel utifrån hur en bortprioritering av rennäringen – rennäringen som även fungerar som kulturbärare för en skyddad kultur – implicerar vilken syn statens har på samisk kultur och samiskt självbestämmande.

Hur marken värderas är även beroende av majoritetsbefolkningen, detta genom att värdet måste göras och görs förståeligt för majoriteten. Under rubriken 'Villkorad rätt' görs det försök att visa på varför samisk kultur är viktigt och under 'Skrivna rättigheter' försöker man bevisa samernas rätt till marken. Detta tyder både på ett behov att ”förklara sig” och ett behov av majoritetsbefolkningens erkännande. I och med rätten till självbestämmande borde inte majoritetens erkännande vara av större vikt, men då detta självbestämmande inte finns blir det en nödvändighet att majoriteten förstår samisk kultur, således är minoriteten beroende av majoritetens förståelse och erkännande. I relation till ursprungsfolks kamp om återerövring och erkännande (Coombes, Johnson och Howitt, 2012), visar detta på att trots om denna kampen är viktig och märkbar i konflikten finns det fortfarande en hierarki i förståelsen av värde, där samisk kultur är underordnad majoritetsbefolkningen i sin rätt till plats och då även sin rätt till existens.

Källförteckning

Barad, K. (2008). Posthumanist performativity : Toward an understanding of how matter comes to matter. I Alaimo, S. & Hekman, S. (Eds.). *Material Feminisms*. (pp. 120-154). Bloomington, IN : Indiana University Press.

Beowulf Mining plc. (2012). *Kallak – Järnmalmfyndigheter*.
http://media.jimab.eu/2012/09/D1b_Lst-Lule%C3%A5-20110506_PPT_presentation_PB-Kallak.pdf (Hämtat 11/2-14).

Coombes, B., Johnson, J. T., & Howitt, R. (2012). Indigenous geographies I : Mere resource conflicts? The complexities in Indigenous land and environmental claims. *Progress in Human Geography* 36, (6),810-821.

Egan, B. & Place, J. (2013). Minding the gaps: Property, geography, and Indigenous peoples in Canada. *Geoforum*, 44, 129-138.

Gemzöe, L. (2002). *Feminism*. Stockholm : Bilda

Glynos, J. & Howarth, D. (2008). Interpretations, Mechanisms, and Logics. 1st IDA World Conference 8-10 September, Roskilde University, Denmark.

Heidi, P. & Brodin, B. (2008). *Diskriminering av samer –samer rättigheter ur ett diskrimineringsperspektiv*. Stockholm : Ombudsmannen mot etnisk diskriminering.

Hifab. (2012). *Miljökonsekvensbeskrivning – Kallak Norra provbrytning*.
http://media.jimab.eu/2012/09/Bilaga-C-MKB_provbrytning_Kallak_120625_.pdf (Hämtad 11/2-14).

ILO Convention No. 169. <http://www.ilo.org/indigenous/Conventions/no169/lang--en/index.htm> (Hämtad 02/02-14)

JIMAB (Jokkmokk Iron Mines AB). Gruvdrift. <http://se.jimab.eu/projekt/kallak/gruvdrift/> (Hämtad 02/04-14).

Lundgren, A, S. (2012). Logikperspektivet – ett försök till analysmetod. *Kulturella Perspektiv* 3-4, 59-67.

Lundmark, L. (2002). *"Lappen är ombytlig, ostadig och obekväm-" : svenska statens samepolitik i rasismens tidevarv*. Bjurholm : Norrlands universitetsförl.

Mörkenstam, U. (1999). *Om "Lapparnes privilegier" : Föreställningar om samiskhet i svensk samepolitik 1883-1997*. Stockholm : Univ.

- Orrmalm Auran, A. (2013). *Från pre-human till post-human – Embriots reproduktiva status i skärningspunkten mellan stat och medicin*. Mast.-uppsats, Södertörns Högskola.
- Orta-Martínez, M., & Finer, M. (2010). Oil frontiers and indigenous resistance in the Peruvian Amazon. *Ecological Economics*, 70, 207-218.
- Retriever Research. Mediearkivet. <https://web-retriever-info-com.till.biblextern.sh.se/services/archive.html> (Hämtat 02/04-14).
- Sametinget. (2011). Bakgrund. <http://www.sametinget.se/1042> (Hämtad 02/02-14).
- Sellin, A. (2006). *Lappland, "lapparnas" land? : En analys av samernas fastighetsrättsliga och folkrättsliga markanspråk i norra Sverige*. Jönköping : Högskolan i Jönköping.
- SFS 1992:1433. *Sametingslag*. Stockholm : Landsbygdsdepartementet.
- United Nations. (2008). *United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*.

Empiriskt material

- Anna Isaksson. (2013). Konflikten i Kallak upp i riksdagen. *Norrbottnens-Kuriren*. Oktober, s 9.
- Cecilia Irefalk. (2013A). *Arbetaren Nr. 40*. Oktober, s 15-17.
- Cecilia Irefalk. (2013B). *Arbetaren Nr. 34*. Augusti, s 4.
- Ebba Blume. (2013A). Samer stöttas av FN i gruvkonflikt. *Dagens Nyheter*. September 2013, s13.
- Ebba Blume. (2013B). Nya proteter när malmen fraktas bort. *Dagens Nyheter*. September, s 14.
- Ebba Blume. (2013C). "Vår kamp har bara börjat". *Dagens Nyheter*. September, s 10.
- Fredrik Samuelson. (2013). Fortsatt strid om Kallak. *Norrbottnens-Kuriren*. Oktober 2013, s 6.
- Gunnar Svensson. (2013). Kolonisering av samers mark och vatten. *Miljömagasinet 51/52*. December.
- Håkan Zerpe. (2013). Kallak splittrar Jokkmokk. *Norrbottnens-Kuriren*. Augusti, s 4.
- Karin Holmberg. (2013). "Slaget om Jokkmokks vildmark avgörs nu". *DagensETC*. Augusti, s 8.
- Karin Wallmander. (2013). Kritik mot Annie Lööf. *VF*. September, s 11.
- Linda Flood och Jens L'Estrade. (2013). *Expressen*. September, s 26.
- Lotta Gröning. (2013). *Expressen*. September, s 34.
- Magnus Wrede. (2013). "Våldtäkt på Jokkmokk". *Dagens Samhälle Nr. 24*. Juni, s 14.

- Maria Ekman. (2013A). Renar skjuter upp sprängningar. *Norrbotens-Kuriren*. Augusti, s 6.
- Maria Ekman. (2013B). Demonstrationen splittrar Jokkmokk. *Norrbotens-Kuriren*. Augusti, s 8.
- Måns Wikstrand. (2013). Gruvdrömmen snart verklighet i Jokkmokk. *Dagens Samhälle Nr. 23*. Juni, s 8.
- Per Engström. (2013). Samerna intog Stockholm. *Miljömagasinet Nr 44*. November, s 4.
- Per Hansson. (2013). *ÖP*. Augusti, s 8.
- Per Öbom. (2013). Gruvboomen hoter turismen. *Norrbotens-Kuriren*. September, s 11.
- Sara Moritz. (2013). Gruvkritiken sipprar in i riksdagen. *Norrbotens-Kuriren*. Oktober, s 5.
- Stig Nordlund. (2013). Ministerns plan nobbas. *Norrbotens-Kuriren*. September, s 13.
- Sven Olov Karlsson. (2013). Gropen. *Expressen*. Oktober.
- Ulrika Andersson. (2013). Kräver stopp för gruvplanerna. *Leveranstidningen Entreprenad Nr. 13*. Augusti.
- Åsa Petersen. (2013A). Norrbotten ska inte vara statens koloni. *Norrbotens-Kuriren*. Augusti, s 12.
- Åsa Petersen. (2013B). Det är dags att lära av samerna. *Norrbotens-Kuriren*. Oktober, s 6.